

**LIETUVOS RESPUBLIKOS
VAIKO TEISIŲ APSAUGOS KONTROLIERIAUS ĮSTAIGA**

Generalinei prokuratūrai
Rinktinės g. 5A, Vilnius

2016-09-23 Nr. (6.7-2016-5)2-1033

**DĖL OPERATYVUMO REAGUOJANT Į GAUTUS PRANEŠIMUS APIE SMURTĄ
NEPILNAMEČIŲ ATŽVILGIU SVARBOS**

Atsižvelgiant į pasitaikančius atvejus, kai delsiama pradėti ikiteisminį tyrimą, aiškinamasi, tikslinamos aplinkybės dėl nusikalstamų veikų – smurto nepilnamečių atveju, norėtume atkreipti dėmesį į operatyvumo pradėti ikiteisminį tyrimą, tokiais atvejais, svarbą. Manytina, vienas iš pagrindinių įrodymų tokiuose tyrimuose yra vaikui padaryto sveikatos sutrikdymo mastas, kuris, siektina, turėtų būti nustatytas kuo tiksliau, nes nuo to priklauso nusikalstamos veikos kvalifikacija (ir kt.).

Baudžiamojo proceso kodekso 168 straipsnyje nustatyta, kad gauto skundo, pareiškimo ar pranešimo duomenų patikslinimui gali būti atlikti veiksmai, kurie nesusiję su procesinėmis prievartos priemonėmis: įvykio vietos apžiūra, įvykio liudytojų apklausos, taip pat iš valstybės ar savivaldybės įmonių, įstaigų, organizacijų, pareiškėjo ar asmens, kurio interesais pateiktas skundas, pareiškimas ar pranešimas, reikalaujami duomenys ar dokumentai, atliktos pareiškėjo ar asmens, kurio interesais pateiktas skundas, pareiškimas ar pranešimas, apklausos. Tokie proceso veiksmai turi būti atlikti per kuo trumpesnius terminus, bet ne ilgiau kaip per dešimt dienų.

Pagal Baudžiamojo proceso kodekso 205 straipsnio nuostatas, siekiant surasti nusikalstamos veikos pėdsakus ir kitus objektus, turinčius reikšmės tyrimui, nustatyti įvykio situaciją ir kitas reikšmingas bylai aplinkybes, atliekamas įvykio vietos, žmogaus kūno, lavono, vietovės, patalpų, dokumentų ir kitokių objektų tyrimas.

Valstybinės teismo medicinos tarnybos paskirtis – teikti kokybiškas teismo medicinos paslaugas, atliekant teismo medicinos ekspertizes ir tyrimus pagal teismų, prokuratūros ar ikiteisminio tyrimo įstaigų pareigūnų pavedimus, kitų fizinių ir juridinių asmenų prašymus (Sveikatos apsaugos ministro 2015-01-06 įsakymu Nr. V-3 patvirtinti Valstybinės teismo medicinos tarnybos nuostatai).

Generalinio prokuroro rekomendacijose dėl užduočių specialistams ir ekspertams skyrimo (patvirtintos 2011-01-18 įsakymu Nr. I-14) pažymėta, kad tyrimai (ekspertizės) skubos tvarka atliekami ikiteisminiuose tyrimuose: dėl labai sunkių nusikaltimų; kai yra suimtų asmenų; dėl nusikalstamų veikų, numatytų Baudžiamojo kodekso XVII skyriuje (Nusikaltimai žmogaus gyvybei), XVIII skyriuje (Nusikaltimai žmogaus sveikatai) ir XXI skyriuje (Nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai žmogaus seksualinio apsisprendimo laisvei ir neliečiamumui), padarytų nepilnamečių asmenų atžvilgiu; susijusiuose su smurtu artimoje aplinkoje; kuriuos planuojama baigti pagreitinoto proceso tvarka, o patys tyrimai (ekspertizės) nėra sudėtingi.

Tiek tarptautiniuose, tiek nacionaliniuose teisės aktuose akcentuojamas prioritetas vaikų teisių ir interesų apsaugos ir gynimo principas ir nustatytas imperatyvas – visur ir visada, imantis bet kokių vaikų liečiančių veiksmų, svarbiausia - vaiko interesai.

Europos Tarybos Ministrų komiteto gairėse dėl vaiko interesus atitinkančio teisingumo¹, kuriomis turėtų būti grindžiama nacionaliniu lygmeniu kuriama politika, kurios turėtų būti taikomos visais atvejais, kai vaikai dėl bet kokios priežasties ir bet koku vaidmeniu gali susidurti su kompetentingomis įstaigomis ir tarnybomis, dalyvaujančiomis įgyvendinant baudžiamąją, civilinę ar administracinę teisę, pažymėta, kad visiems su vaikais susijusiems procesams, kartu gerbiant teisinės valstybės principą, *turėtų būti taikomas skubos principas, siekiant greičiau pateikti atsakymą ir apsaugoti vaiko interesus.*

Atsižvelgiant į Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaigoje nagrinėjant skundus / atliekant tyrimus paaiškėjusias aplinkybes, pateikiame vieno tyrimo metu paaiškėjusias aplinkybes, kurios kelią nerimą dėl netinkamos vaiko teisių apsaugos baudžiamajame procese.

Nagrinėjamu atveju Vilkaviškio rajono PK 2016-01-07 gavus pranešimą, kad 2016-01-06 į Lietuvos Sveikatos mokslų universiteto ligoninės Kauno klinikas pristatyta mergaitė (mėnesio ir 19 dienų amžiaus) galimai patyrusi smurtą, buvo pradėtas aplinkybių tikslinimas ir 2016-01-14 pradėtas ikiteisminis tyrimas pagal Baudžiamojo kodekso 138 straipsnio 2 dalies 1 punktą dėl mažametės sužalojimo. Sekančią dieną buvo paskirta užduotis atlikti mažametės kūno tyrimą.

Pažymėtina, kad mergaitė specialisto buvo apžiūrėta (atlikta mažametės kūno apžiūra) tik po 5 dienų nuo užduoties atlikti kūno tyrimą (mergaitę planuota apžiūrėti 2016-01-19, tačiau paaiškėjus, kad ji iš Kauno klinikų 2016-01-18 pervežta į Vilkaviškio ligoninę, ekspertas mažametės kūno apžiūrą atliko 2016-01-20) ir po 13 dienų nuo gauto pranešimo ikiteisminio tyrimo įstaigoje apie galimą smurtą prieš mažametę.

Atkreiptinas dėmesys, kad Kauno klinikų duomenimis, mergaitės sėdmenų srityje buvo stebimos įvairaus senumo hematomos, tai leidžia daryti prielaidą, kad mažametė ne kartą anksčiau galėjo patirti smurtą. Todėl manytina, kad tam, jog būtų tiksliai ir išsamiai nustatytas mažametės patirto sveikatos sutrikdymo mastas, kad neišnyktų anksčiau kaltų asmenų veiksmų pasekoje susidarę hematomos, turėjo būti imtasi operatyvesnių priemonių, kad būtų atliktas mažametės kūno tyrimas.

Pagal Prokuratūros įstatymo 2 straipsnio 2 dalies 1, 3, 6 punkto nuostatas, prokuratūra, įstatymų nustatytais pagrindais ir tvarka, organizuoja ikiteisminį tyrimą ir jam vadovauja, kontroliuoja ikiteisminio tyrimo pareigūnų veiklą baudžiamajame procese, koordinuoja ikiteisminio tyrimo įstaigų veiksmus tiriant nusikalstamas veikas.

Vaiko teisių apsaugos kontrolieriui įstatymas nesuteikia teisės vertinti prokurorų, ikiteisminio tyrimo pareigūnų procesinių sprendimų teisėtumą ir pagrįstumą (Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstatymo 16 straipsnio 4 dalis).

Atsižvelgiant į tyrimo metu gautą informaciją, kyla pagrįstų abejonių dėl neoperatyvumo skiriant (ir atliekant) mažametės kūno tyrimą, kas galėjo sąlygoti gaunamų rezultatų tikslumą bei galimai įvykdytų nusikalstamų veikų ištyrimą, ikiteisminio tyrimo išsamumą.

Manytina, kad nuo laikotarpio, kuris praeina po nusikalstamos veikos padarymo iki kūno tyrimo atlikimo ir rezultatų paskelbimo priklauso ikiteisminio tyrimo trukmė bei eiga (nusikalstamos veikos kvalifikacija ir kt.), todėl būtinas operatyvesnis nepilnamečių kūno tyrimų paskyrimas / atlikimas, nesudarantis prielaidų apsunkinti ir užtęsti ikiteisminių tyrimų eigą, nustatyti objektyvią tiesą ir priimti teisingą sprendimą.

¹ priimtos Europos Tarybos Ministrų komiteto 2010-11-17 ir aiškinamasis memorandumas

Vadovaujantis Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstatymo 2 straipsniu, 3 straipsnio 1 punktu, 12 straipsnio 1 dalies 15 punktu, atsižvelgiant į visuotinai įtvirtintą vaiko teisių ir jo teisėtų interesų apsaugos bei gynimo principą, siekiant gerinti vaiko teisinę apsaugą baudžiamajame procese, prašau pavesti prokuratūroms imtis priemonių dėl operatyvesnių veiksmų ir konstruktyvesnio tarpinstitucinio bendradarbiavimo (greito reagavimo svarbos) gavus informacijos apie galimą smurtą vaikų atžvilgiu (tikslinant aplinkybes/sprendžiant dėl ikiteisminio tyrimo pradėjimo, skiriant užduotį atlikti kūno tyrimą ar pan.).

Pagarbiai

Vaiko teisių apsaugos kontrolierė

Edita Žiobienė